

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ԿԱՌՔԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԷՋ

1914ի օգոստոս 2էն ի վեր՝ ռազմա-
դաշտերու վրայ ինքնաշարժ կառքերու
մատուցած ծառայութիւնները՝ ստուգիւ
սյնըան մեծ են, որքան սոսկալի է հա-
մաշխարհային պատերազմը:

Կատարելագործեալ շարժիչ մեքենանե-
րը կնդրիտի զօրութեամբ, մեծ ու փոքր
ինքնաշարժ կառքերը՝ քառապատիկ երա-
գութեամբ քան ո՛ր է շոգեկեղծ ռազմամը-
թերը, մարդ և մանականոյ սնդեղէն պա-
շարներ կը փութացնեն ուր որ հարկ է:
Թշնամութեանց սկիզբները 5 մեծ պե-
տութիւններն ի միասին 250,000 ինք-
նաշարժ բեռնասայլեր մէջոդէ հանած էին:
Խուրաքանչիւր բեռնասայլ 2էն մինչև 4
տակառուչափ ապրանք փոխադրելու տա-
րողութիւն ունէր:

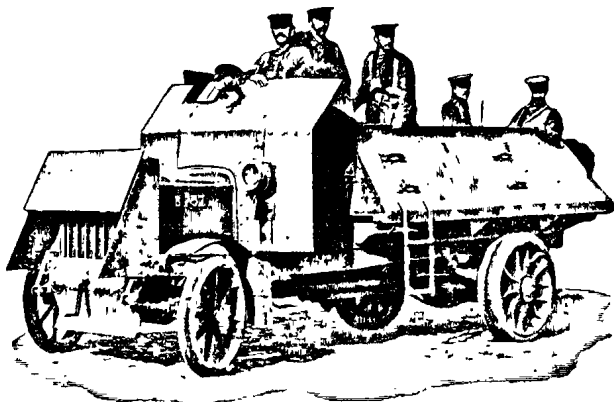
Այն աստե՛ն Ֆրանսա 90,000 ինքնա-
շարժ կառքեր ունէր, Գերմանիա 70,000,
Անգլիա 55,000, Աւստրիա 25,000, և
Ռուսիա 1,000: Այժմ երեք տարուան
ընթացքին մէջ այս թիւերը գուցէ տաս-
նապատիկէ աւելի բարձրացած են: Եւ
անոնց վրայ աւելցած են ինքնաշարժ
կառքերու նորահնար դրութիւնները, ու-
րոնք հրետանիներով, ինքնահրանթմի-
նով, զրահապատ մարտկոցներով, հե-
ծելաշարժ գնդակացիրներով, բանքերով
(տե՛ս ինք. էջ 152-157) կայլն, ա-
մէն ռազմական ճակատներու յառաջա-
պահ և վերջապահ զօրաբանակներու ոգևո-
րութեան, շարժման, յառաջխաղացման

կամ նահանջի գլխաւոր ազդակները կ'ըլ-
լան, նաև իրրե՛կ հիւանդատար՝ անմիջա-
կան փոխադրիչներն են կարմիր թաշի
ընկերութեանց:

Ինքնաշարժ կառքերու անհամեմատ մեծ
կարեւորութիւնը հազիւ թէ ըմբռնուեցաւ՝
ռազմիկ կամ չէջող Պետութիւններէն,
իսկոյն անոնք որ ազատ յարաբերութիւն
ենք ունէին Նոր Աշխարհի կամ դրացի
պետութեանց հետ՝ ճգնեցան զարգացնել,
բազմապատկել ինքնաշարժ կառքերու ճար-
տարարուեստը: Խոտլական FIAT ընկե-
րութիւնը ստուգիւ զաշնակիցներու և ի-
տալական պետութեան մատակարարեց հա-
զարաւոր և բիւրաւոր առաջնակարգ ինք-
նաշարժներ:

Նպատակ չունենալով մանրամասնու-
թեանց իջնել և նորանոր դրութեամբ գոր-
ծող ինքնաշարժներ նկարագրել, կը գո-
հանանք տեղափոխուող ամրոցներու աւագ
յատկութիւններն ունեցող ինքնաշարժնե-
րու զանազան նկարներն զետեղել, որոնք
ստուգիւ կը յաղթեն՝ մրցելով զրահաւոր
կառախումբներու հետ՝ որ ստիպուած են եր-
կաթուղիներու գծերէն դուրս չելլել:

Ռազմական տեսակէտով այլ ևս ամէն
ոք ըմբռնած է թէ այն ազգերը որոնք
բազմաթիւ և կատարելագործեալ զրահա-
պատ ինքնաշարժներ ունին, վերջնական
յաղթութիւնը անոնց պիտի ըլլայ: Վիթ-
խարի, միջակ, գահած զրահաւոր և թըն-
դանթակիր ինքնաշարժներ, ճարպիկ,

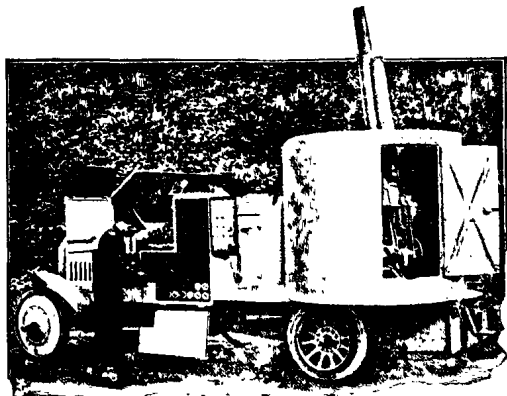
Դէպի ռազմական դաշտ կը յառաջէ ամզդիական զրահապատ ինքնաշարժ մը.

արագ, անվեհեր արշաւներով, նահանջներով կղզիացեալ, պարտասեալ զօրաբանակներու օգնութեան շուտով հասնելով, անոնց օժանդակը, յաղթութեան առաջնորդող ռազմիկները կ'ըլլան:

Գերմանիոյ սկզբնական թափով անմիջապէս իւր քաղաքներէն, Պէլճիան և Գաղղիոյ մէկ մասն ոտնակոխ ընելու յաջողութիւնը, իսկապէս սոյն նորահնար ռազմական ինքնաշարժներու միջնորդութեան կը պարտի:

Իւրաքանչիւր զրահապատ ինքնաշարժ՝ տասնէն տասներկու զօրականներով և զոյգ մը կամ աւելի գնդակացիրներով, զիշերուան օգնութեամբ ամենարագ արշաւներով, երեսուն քառասուն հազարամեզր ճակատներու խորութեանց մէջ յանկարծական զրոհ տալով, շփոթութեան, սոսկումի, պարտութեան կը մատնէին, սարապի և մահ սերմանելով ամէն կողմ:

Գերմանական սպայակոյտը ստուգիւ մեծապէս օգտուած էր լորտ Ռոպէրդսի նախնական փորձերէն՝ որ թրանսիլի պատերազմի ատեն առաջին անգամ մէջ տեղ հանեց ինքնաշարժները, որոնք դժուար անցանելի ուղիներու մէջ՝ մեքենական քարշողութեամբ թնդանօթները կը փոխադրէին յարմար ռազմավայրերը: Գերմա-

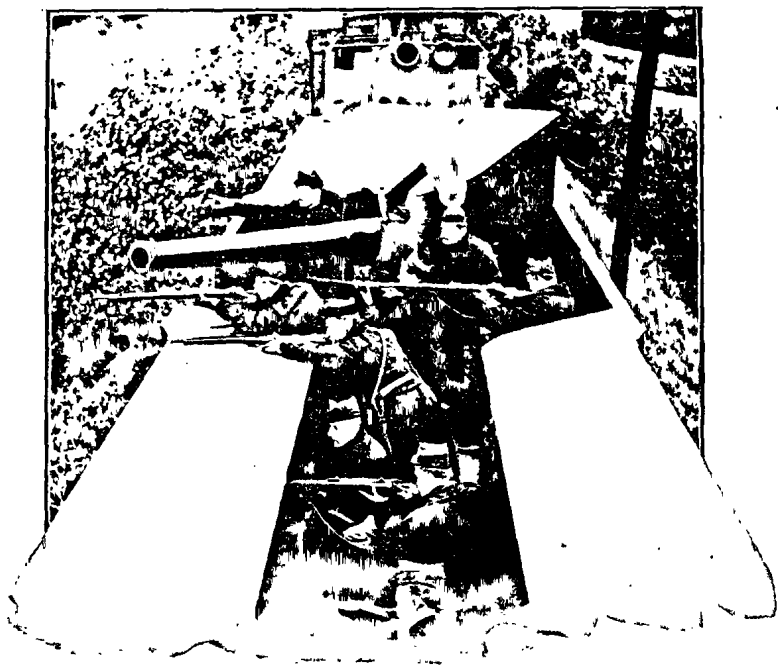

Օղակիմ թնդանօթներով ինքնաշարժ զրահաւորները կը հալածեն և կը զգեստեն թշնամի սաւառակները:

Նացիք զաղտնածածուկ ուսումնասիրած և պատրաստած էին շարժական սոյն օրի- նակ զրահապատ փորրիկ ամրոցներ, ուրոնք դիմացկուն շինուած և լաւ զինուած ըլլալով՝ յարձակողական և պաշտպանողական ամենընտիր գործիններն էին:

Ենանները պողպատեայ հաստ զրահներով պաշտպանուած կ'ըլլան. իսկ շարժիչներն հարիւրաւոր ձիւն զօրութիւն արտադրելով, կ'ապահովեն ամէն արշաւներու յաջող ելքը և զօրարանակներու շարժումները:

1914ի օգոստոսին՝ Ֆրանսացիք, Պել-

Դոքմաշարժ կառքերու մէջ պատերազմը. Ջրաճաւոր կառքերու քարճրութեմէն թմզամօթածիզ և ճրացամածիզ զինուորները կոտորած և մահ կը սփռեն:

Ջրահաւոր սոյն շարժական ամրոցներու ամէն խորշերը զարմանալիօրէն օգտի կը բերուին: Կ'ունենան չափաւոր տրամագծով մէկ կամ աւելի թնդանօթներ՝ ուրոնք ընկրկելու և ըստ հարկին հակելու դիւրութիւններով օժտուած կ'ըլլան: Ռազմամթերք, ջուր, պաշար, պահածոյ կերակրեղէններ կ'ունենան: Անինները և մե-

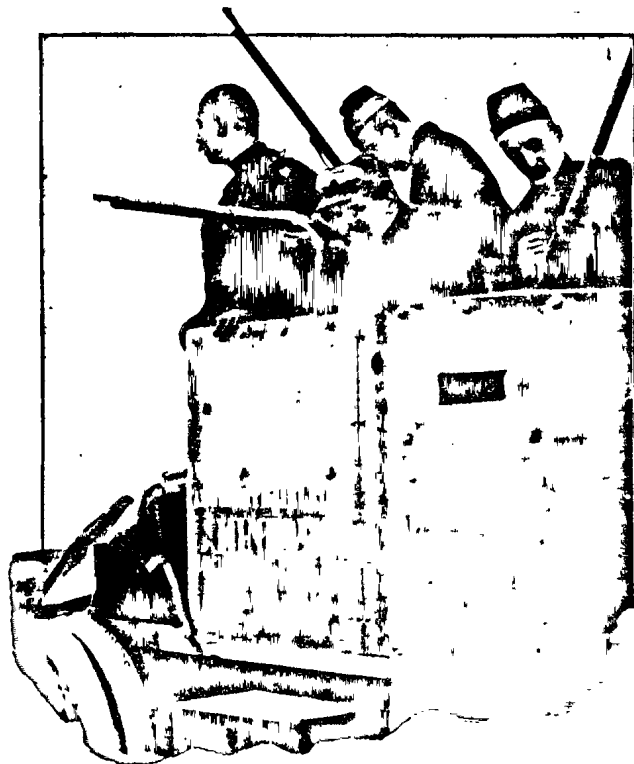
ծիացիք, Անգղիացիք՝ յանկարծակիի գալով սոյն ինքնաշարժ կառքերու շահատակութիւններէն, հարկադրուեցան արագօրէն նահանջել և քաղմաթիւ քաղաքներ և գաւառներ ձգել գերմաններու ձեռքը, սակայն երկու ամիս չանցած՝ ֆրանսացիք և դաշնակիցներն յաջողեցան 1500 զրահաւոր ինքնաշարժներ ռազմադաշտ փութացնել,

որոնցով յաջողեցան սանձահարել թրուսիական ասպատակութիւնները:

Եւ որովհետեւ ռազմական այս նոր հնարքը ֆրանսական մտքին, խառնուած,

նելով՝ սկսան արշաւել թշնամի բանակներուն սրտին մէջ:

(Րինակ մը տուած ըլլալու համար,

Գերման շարքերու մէջ զարհուրելի չարդեր պատճառող ինքնաշարժը
Միւսերփ կը կոչուէր:

ըին, հոգեբանութեան շատ յարմար էր, դիմագրաւող յանդուգն նկարագրի անձնաւորութիւններն իսկոյն մէջտեղ ելան. իրենց ինքնաշարժ — զրահաւոր կառքերն զասական անուններով դրոշմեցին, և արտաքոյ կարգի քաջագործութիւններ ցուցը-

յիշենք Sans-, *eur* որ է ըսել Անեթիսի կոչուող անդրանիկ ինքնաշարժ զրահապատին արշաւները: Եւ Տիքսմունտէ մեկնած էր՝ մէջն ունենալով 12 զօրականներ՝ որոնցմէ ինն ֆրանսացի էին և հրեքը Պել-ճիացի, Թանձր մշուշ մը պատած էր ա-

մէն կողմ, և սակայն ռազմիկ ինքնաշարժը, կարծես ինքզինքը ճակատագրին յանձնած՝ սրարշաւ կը յառաջէր դէպ ի նպատակակէտ մը: Գերմանական յառաջացեալ զունդերու քսանեակի մը՝ պահանորդներու ջոկատին մէջ յանկարծական կանգ կ'առ-

մութեան մը: Աներկիւղը բոլոր զօրութեամբ կը յարձակի՝ զունդին վրայ, ահաւոր ասուպի մը սաստկութեամբ՝ կը զարնուի ձիերու, սոսկացած գերմաններու զանգուածներուն, սարսափ, ջարդ և մահ կը սերմանէ ամէն կողմ ու յաղթապանծ կը վերադառնայ մեկնած վայրը:

Զրահապատ ինքնաշարժներու մարտիկները շատ Սեղութիւմ կը զգամ և կը հարկադրուին ստէպ գլուխով զուրս երկարել՝ ազատ օդ ծծելու համար:

նու, կրակ կը թափէ անոնց վրայ, որոնք յանկարծակիի գալով՝ ապշարար կը հընձուին և կամ դիտապաստ վար կ'իյնան:

Նմանօրինակ հարուածներ ուրիշ պահանորդներու ևս տալէ վերջ, ինքնաշարժը լայն ճանապարհէն խոտորելով՝ մերձաւոր ուղիներէն կը սկսի ետ դառնալ: Կը հանդիպի թշնամի վիշապազօրաց բազ-

Զրահապատ ինքնաշարժները գլուխեան գործ չեն կատարեր, վիրաւորներ կամ գերիներ չեն հաւաքեր, այլ կը կոխեն, կը մահացնեն հակառակորդները: Հազիւ երբեք կանգ կ'առնուն արինաշաղախ դիակներ հաւաքելու համար՝ որոնք իրենց շահատակութեանց և դիւցազնութեանց պտուղներն են: Նոյն օրը, Աներկիւղ՝ միջօրէին Տիքսմուստ վերադարձին՝ հաւաքած էր մերձաւորապէս 60 զամաւիր սաղաւարտներ:

Սոյն օրինակ մեքենաներով մուտած պատերազմները, յետին աստիճանի ողորդական, արինայեղծ են. զութ, ողորմութիւն գոյութիւն չունին: Մարդկային բուռն ատելութեան և վրէժխնդրական ոգւոյն կատարեալ մարմնացումն է՝ զրահաւոր ինքնաշարժի զործունէութիւնը: Նա վրէժխնդրական կատաղութեամբ բորբոքած գազան մ'է, նախնի վայրագ բռնութեան կայնական մոլուցքն է՝ որով կը սպաննէ հարազատները:

Հ. Ն.

